

POL 347 Hlavy států v Evropě

Vyučující: Jakub Šedo

Kontakt:

mail: sedo@fss.muni.cz

telefon: 549 49 68 69

konzultační hodiny: středa 10.00 – 12.00

Termín konání předmětu: každé pondělí 10.00 – 11.40, místnost Aula, s výjimkou následujících termínů: 22. 10. je pro předmět vyhrazena učebna 24 v čase 8.00 – 9.40 a 10. 12, učebna 22 ve stejném čase. Přesné časy zahájení a průběhu výuky v uvedených dnech budou upřesněny během přednášek předcházejících těmto datům.

Kredity: 5 kr. B

Obecné údaje: Předmět je zaměřen na postavení hlav států v Evropě. Zachycuje vývoj postavení panovníků a prezidentů v historii a posléze se soustředí zejména na současnost. Přiblíženy jsou i některé body týkající se analýzy postavení hlav států, porovnání jejich formálního a praktického postavení a rozdílů mezi jednotlivými zeměmi. Představen je rozdíl mezi pozicí prezidenta v parlamentním a semiprezidentském systému a spory o existenci semiprezidentského systému jako zvláštního typu. Problematika je v rámci přednášek a seminářů přiblížena na příkladech z praxe evropských zemí.

Požadavky na ukončení: Odevzdání seminární práce v rozsahu cca 5 stran, účast na seminářích, podíl na přípravě vystoupení na seminářích, úspěšné absolvování testu.

Osnova předmětu:

1. Seznámení s požadavky na ukončení předmětu (17. 9.)
2. Vývoj postavení hlavy státu v evropské historii (24. 9.)
3. Hlava státu v politických systémech, problém hodnocení pozice hlavy státu (1. 10.)
4. Parlamentní systém v současných evropských monarchiích (8. 10.)
5. Seminář 1: hlava státu v České republice (15. 10.)
6. Proměny pozice hlavy státu na cestě ke "klasickému" semiprezidencialismu Francie (22. 10.)
7. Seminář 2: hlava státu v západní Evropě (29. 10.)
8. Konfliktní semiprezidentský systém Rumunska (5. 11.)
9. Seminář 3: hlava státu v dalších zemích V4 (12. 11.)
10. Proměny role a pozice hlavy státu na Ukrajině (19. 11.)
11. Seminář 4: hlavy státu ve středovýchodní Evropě (26. 11.)
12. Prezidentské volby a jejich význam pro pochopení reálné pozice hlavy státu (3. 12.)

13. Závěrečný test (10. 12.)

Zadaná literatura:

- Birch, S. (2012): Ukraine: presidential power, veto strategies and democratisation. In: Elgie, R. - Moestrup, S. (eds.): *Semi-presidentialism in Central and Eastern Europe*. Manchester and New York, Manchester University Press, pp. 219 - 238. (10.)
- Bršťáková, Pavlína – Šedo, Jakub (2009): Pozice rumunského prezidenta v ústavě a v praxi po roce 1989. *Politologická revue*, roč. XV, č. 2, s. 23 – 47. (8.)
- Filip, J. – Svatoň, J. – Zimek, J. (2004): *Základy státovědy*. Brno, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, s. 175 – 197. (2.)
- Hloušek, V. – Kopeček, L. – Šedo, J. (2011): *Politické systémy*. Brno, Barrister & Principal, s. 69 – 114. (3.)
- Jalali, C. (2011): The President is Not a Passenger. Portugal's Evolving Semi-Presidentialism. In: Elgie, R. – Moestrup, S. – Wu, Yu-Shan: *Semi-Presidentialism and Democracy*. Basingstoke, Palgrave Macmillan, pp. 156 – 173. (7.)
- Javůrek, P. (2008b): Postavení prezidentů v politickém systému Polska, Litvy a Rumunska. In: Novák, M. – Brunclík, M. (eds.): *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha, Dokořán, s. 78 – 118. (8., 9., 11.)
- Javůrek, P. (2008a): Prezidenti poloprezidentských systémů. In: Novák, M. – Brunclík, M. (eds.): *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha, Dokořán, s. 11 – 26. (3.)
- Kasapović, M. (2012): Semi-presidentialism in Croatia. In: Elgie, R. - Moestrup, S. (eds.): *Semi-presidentialism in Central and Eastern Europe*. Manchester and New York, Manchester University Press, pp. 51 – 64. (11.)
- Kozubík, J. – Chytilík, R. (2013): Formální pravomoci současných evropských monarchů a jejich reálné využití. *Politologický časopis*, roč. XX., č. 4, s. 483 – 506. (4.)
- Metcalf, L. (2000): Measuring Presidential Powers. *Comparative Political Studies*, Vol. XXXIII, No. 5, pp. 660 - 685. (3.)
- Mlejnek, J. (2008): Mezi superprezidentským a poloprezidentským režimem? Postavení a role prezidenta v politickém systému Ukrajiny do prosince 2006. In: Novák, M. – Brunclík, M. (eds.): *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských*

režimech: Česká republika v komparativní perspektivě. Praha, Dokořán, s. 211 – 233. (10.)

- Perottino, M. (2005): *Francouzský politický systém.* Praha, Slon, s. 77 – 128. (5.)
- Řiháková, Z. (2007): Prezident v politickém systému Litvy: oscilace mezi parlamentarismem a semiprezidencialismem. *Středoevropské politické studie*, roč. IX., č. 1, s. 28 – 55. (11.)
- Schleiter, P. – Morgan-Jones, E. (2012): Russia: the benefits and perils of presidential leadership. In: Elgie, R. - Moestrup, S. (eds.): *Semi-presidentialism in Central and Eastern Europe.* Manchester and New York, Manchester University Press, pp. 159 – 179. (11.)
- Wu, Yu-Shan (2011): Clustering of Semi-Presidentialism: A First Cut. In: Elgie, R. – Moestrup, S. – Wu, Yu-Shan: *Semi-Presidentialism and Democracy.* Basingstoke, Palgrave Macmillan, pp. 21 – 41. (3.)

Číslo v závorce na konci položky udává, ke které hodině je daná literatura nejbližší.

Seminární práce:

Rozsah seminární práce je cca. 5 stran, přičemž věnována má být konkrétní osobnosti, která vykonávala či vykonává úřad hlavy státu. Výběr je omezen seznamem osobností, který je vyvěšen ve studijních materiálech a z nějž bude možné vybrat v rámci úvodní hodiny (resp. dodatečně).

V seminární práci bude stručně zhodnocen výkon funkce hlavy státu danou osobou, přičemž zodpovězeny by měly být následující otázky:

- jak daná osoba získala úřad hlavy státu
- jakými disponovala pravomocemi a zda došlo během výkonu úřadu ke změně formálního postavení
- jestli daná osoba vystupovala v úřadě aktivně
- zda došlo v průběhu výkonu úřadu k nějakému sporu, který se týkal výkonu pravomocí hlavy státu a pokud ano, jak byl tento problém vyřešen
- pokud se jedná o osobu, která v úřadě již není, zda byl konec v úřadě v předpokládaném termínu; pokud daná osoba měla možnost v úřadu setrvat (např. nárok na ještě jedno volební období v úřadu prezidenta), tak proč v něm nezůstala, a pokud mandát končil předčasně, tak z jakého důvodu

Hodnocení seminární práce: maximálně 8 bodů, přičemž hodnoceno je naplnění zadání, faktografická přesnost, dodržení formálních požadavků (seznam literatury s odpovídajícím množstvím kvalitních zdrojů, odkazy na použité zdroje přímo v textu v některém z formátů uznávaných katedrou politologie) a jazyková úroveň textu.

Upozornění - nenaplnění zadání, hrubé faktografické chyby, absence seznamu literatury, nebo odkazů v textu je důvodem k hodnocení práce 0 body i v případě, že by v ostatních složkách hodnocení byla bezproblémová.

Termín odevzdání: seminární práci je nutné odevzdat nejpozději 25. 11. 2018. Odklad se povoluje pouze v případě předem podané, dostatečně odůvodněné a schválené žádosti (dostatečnost důvodu posuzuje vyučující) vyučujícímu.

Podvodné plnění studijních povinností

Výuka na FSS MU předpokládá, že studenti znají studijní předpisy a že se nedopouštějí podvodného plnění studijních povinností, zejména opisování u zkoušek a plagiátorství, tedy vydávání cizích myšlenek za vlastní a přebírání myšlenek jiných autorů bez uvedení autorství. Plagiátorství patří k nejzávažnějším etickým proviněním v akademickém prostředí, popírá poslání university i smysl studia. Z právního hlediska je plagiátorství krádeží cizího duševního vlastnictví.

Podvodné plnění studijních povinností nemůže být za žádných okolností na FSS tolerováno. Každý případ podvodného chování bude trestán nejprísnější sankcí, a to **nepodmínečným vyloučením ze studia**. Studentům doporučujeme co nejdůkladněji se seznámit s problémem plagiátorství a se způsoby, jak se mu vyhnout.

Seminární úkol

Pro jeden ze seminářů se má každý student podílet na přípravě krátkého vystoupení (cca. 20 minut), jehož obsah bude kolektivním dílem skupiny o 3 (pro semináře 1 a 3), nebo 4 osobách (pro semináře 2 a 4). Na vlastním přednesení referátu se nemusí podílet celá skupina. Referát je hodnocen maximálně 4 body. Hodnocena je kvalita podaných informací, naplnění zadaného tématu a dodržení stanoveného časového limitu (schopnost ve stanoveném čase shrnout podstatné informace). Bodové hodnocení je stejné pro všechny členy skupiny.

Zadání úkolů:

Seminář 1: hlava státu v České republice

Úkolem každé skupiny je zpracovat, jak určitá osoba vystupovala v úřadu hlavy státu – zda se pohybovala striktně v mezích daných ústavou, nebo si některé články ústavy vykládala ve svůj prospěch, případně zda někdy své ústavní pravomoci překročila. Případy (všechny, nebo vhodně vybrané ilustrativní příklady, bylo-li takových případů příliš mnoho, než aby bylo možné je ve stanoveném čase shrnout) mají být součástí vystoupení.

rozdělení do skupin:

skupina 1/1 – prezidentství Václava Havla

skupina 1/2 – prezidentství Václava Klause

skupina 1/3 – první prezidentství Miloše Zemana

Seminář 2: hlava státu v západní Evropě

Úkolem každé skupiny je stručně představit výkon funkce hlavy státu v zadaných zemích. Vystoupení by mělo stručně shrnout následující otázky: kdo se typicky stává hlavou státu (čelní aktivní politici, bývalí čelní aktivní politici, osobnosti volněji spojené se stranami, nezávislé osobnosti – tato část zadání neplatí pro skupinu 2/3)? Je pro tamní hlavy státu typická aktivní role na politické scéně, nebo ne? Setkáváme se s příklady sporů při výkonu funkce hlavy státu? Došlo k předčasnému ukončení mandátu, a pokud ano, tak proč? Liší se v těchto bodech zadané země?

Každá skupina by měla ve svém referátu sledovat dvě země ze zadaného okruhu, výběr konkrétních zemí je přitom na dané skupině. Např. skupina 2/1 se má věnovat zemím s přímou volbou hlavy státu (kromě Francie), tj. na výběr má Finsko, Irsko, Island, Kypr, Portugalsko a Rakousko. Z nich si vybere dvě dle vlastního uvážení.

rozdělení do skupin:

skupina 2/1 - země s přímou volbou hlavy státu (kromě Francie)

skupina 2/2 - republiky s nepřímou volbou prezidenty

skupina 2/3 - evropské mikrostáty

Seminář 3: hlava státu v ostatních zemích V4

Úkolem každé skupiny je zpracovat, jak se vyvíjela role hlavy státu v politických systémech sledovaných zemí – nejdůležitějším proměny formálního postavení, zda a jak se tyto změny projevíly v praxi, proměny vztahů s ostatními složkami moci (vč. nejdůležitějších konfliktů), případné spory o výklad ústavy či překročení ústavních pravomocí. Případy (všechny, nebo vhodně vybrané ilustrativní příklady, bylo-li takových případů příliš mnoho, než aby bylo možné je ve stanoveném čase shrnout) mají být součástí vystoupení.

rozdělení do skupin:

skupina 3/1 – slovenští prezidentu

skupina 3/2 – polští prezidenti

skupina 3/3 – maďarští prezidenti

Seminář 4: hlava státu ve středovýchodní Evropě

Úkolem každé skupiny je opět stručně představit výkon funkce hlavy státu v zadaných zemích. Vystoupení skupiny 4/1 by mělo stručně shrnout stejné otázky, jako měly skupiny 2/1 a 2/2. Skupina 4/2 by se měla věnovat otázkám: kdo se typicky stává hlavou státu? Jakou roli sehrály hlavy státu v procesu přechodu k demokracii (spíše napomáhaly demokratizaci, nebo naopak se staly "brzdou")? Je možné sledovat proměny role hlavy státu v dané zemi? Liší se v těchto bodech zadané země? Skupina

4/3 se zaměří pouze na příklad jedné země a zodpoví následující otázky: Jakou roli sehrály hlavy států v procesu přechodu k demokracii (spíše napomáhaly demokratizaci, nebo naopak se staly "brzdou")? Pokud platí první, tak která osoba/osoby nebo instituce představovaly na cestě k demokracii překážky? Pokud platí druhé, tak jakými nástroji hlava států působila proti demokratizaci:

rozdělení do skupin:

skupina 4/1 – hlavy států v Pobaltí (dva příklady)

skupina 4/2 - země jihovýchodní Evropy (dva příklady, do výběru nelze zařadit Rumunsko)

skupina 4/3 - země východní Evropy (jeden příklad, do výběru nelze zařadit Ukrajinu)

Písemná verze referátu bude odevzdána a může posloužit jako jeden ze zdrojů informací pro závěrečný test.

Poznámka k žádostem o výjimku ze zápisu předmětu: Vzhledem k seminární formě výuky části předmětu nebudou povolovány výjimky ze zápisu, neboť předmět se striktně drží maximálního počtu zapsaných studentů (42 na předmět).

Účast na seminářích

Účast na každém semináři bude hodnocena 1 bodem, jeden bod lze získat v případě aktivity na některém ze seminářů (celkem tedy lze získat 5 bodů).

Závěrečný test

Závěrečný test se koná 10. 12. 2018 a lze na něj získat max. 23 bodů. K testu mohou jít pouze studenti, kteří splnili stanovené požadavky (odevzdali seminární práci, podíleli se na zpracování úkolu pro seminář). Struktura testu bude upřesněna v průběhu semestru. Předpokládá se vypsání ještě jednoho termínu v prvních dvou týdnech ledna 2019 (který by sloužil jako řádný i opravný) a jednoho výhradně opravného termínu cca. na přelomu ledna a února. Přesně budou stanoveny ke konci semestru.

Ukončení předmětu

K úspěšnému ukončení předmětu je nutné získat alespoň 24 bodů ze 40. Od počtu získaných bodů se odvíjí hodnocení: A 36 bodů a více, B 32 – 35 bodů, C 29 – 31 bodů, D 26 – 28 bodů, E 24 – 25 bodů, F 23 bodů a méně.